

Hartoi programin : Aranit Gjipali, Livia Nano

PROGRAMI I PËRGATITJES PËR MËSUESI – PROFILI ARSIM SPECIAL

HYRJE

Programi orientes për provimin e shtetit në profesionin e rregulluar, mësues për arsimin special, është ndërtuar në përputhje dhe zbatim të legjislacionit shqiptar për arsimin parauniversitar në përgjithësi dhe në legjislacionin për arsimin special në veçanti në kuadrin e arsimit gjithëpërfshirës. Programi përfshin fushat e edukimit special që transmetohen në arsimin universitar në Republikën e Shqipërisë dhe elementë të domosdoshëm të punës me nxënësit me aftësi ndryshe në arsimin parauniversitar .

KOMPETENCAT E TË NXËNIT:

Mësuesi i arsimit special duhet të:

- Njohë principet kryesore të arsimit gjithëpërfshirës.
- Njohë dhe kuptojë karakteristikat, nevojat, proceset psikike njohëse të nxënësve me aftësi të kufizuar, përfshirë edhe shkaqet dhe format e ndryshme të identifikimit të tyre;
- Kuptojë dhe përzgjedhi strategji, forma të ndryshme pune që synojnë mbështetjen e nxënësve me aftësi të kufizuar si edhe metodologji efikase të mësimdhënies në klasat diverse.
- Identifikojë fusha zhvillimi dhe të përcaktojë prioritetet dhe objektivat pedagogjike për nxënësit me aftësi të kufizuara;
- Të kuptojë rëndësinë e bashkëpunimit me prindërit dhe elementët kryesore të punës në ekip.

Kapitulli I : ARSIMI GJITHËPËRFSHIRËS

Tematika:

- Qasja gjithëpërfshirëse në zhvillimin e shkollës; Konceptet kyçe; Korniza për shqyrtim: dimensionet dhe seksionet; Materialet për shqyrtim: treguesit dhe pyetjet
- Procesi i indeksit për gjithëpërfshirjen në shkollë; Përdorimi i indeksit në shkollë të ndryshme
- Procesi i indeksit për gjithëpërfshirjen në shkollë me fazat përkatëse dhe treguesit ;
- Kurrikula dhe arsimit gjithëpërfshirës ; mbështetja me tre nivele ;

Literatura :

Booth, T. & Ainscow, M.(2000) *Indeksi për gjithëpërfshirjen në shkollë*. CSIE – Center for studies on Inclusive Education. (faqe 5-46). Materiali gjendet online :

<https://albania.savethechildren.net/sites/albania.savethechildren.net/files/library>

Nano, V. & Nano, L. (2019) *Fëmijët me nevoja të vecanta: aspektet që lidhen me karakteristikat, vlerësimin dhe trajtimin e tyre*. (faqe 3-20). Libri mund të gjendet pranë Bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli II : PERSONAT ME PAAFTËSI INTELEKTUALE & SINDROMË DOWN

- Klasifikimet kryesorë të paaftësisë intelektuale.
- Kriteret diagnostike të paaftësisë intelektuale; Identifikimi/vlerësimi i personave me paaftësi intelektuale.
- Shkaqet e paaftësisë intelektuale; Shkaqet e sindromës Down.
- Natyra e paaftësisë intelektuale dhe shkallët e shprehjes së saj; Paaftësia intelektuale e lehtë ; Ndërhyrjet kryesorë për paaftësinë intelektuale.
- Profili i të nxënëit i fëmijëve me sindromë Down.
- Zhvillimi motorik; zhvillimi shprehive të gjuhës & të folurit për fëmijët me sindromën Doën; Zhvillimi i shprehive të leximit & shkrimit tek fëmijët me sindromë Down; Zhvillimi i shprehive matematikore tek fëmijët me sindromën Down; Shprehitë sjellore dhe sociale të fëmijëve me sindromën Down.

Literatura:

Nano, V. & Nano, L. (2019) *Fëmijët me nevoja të vecanta: aspektet që lidhen me karakteristikat, vlerësimin dhe trajtimin e tyre*. (Kapitulli I & II). Libri mund të gjendet pranë Bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli III: CRREGULLIMET E SPEKTRIT TË AUTIZMIT

Tematika :

- Crregullimet e spektrit të autizmit (CSA) (kriteret diagnostikuese sipas DSM IV).
- Sindroma Asperger, sindroma Rett.
- Shkaqet kryesore të crregullimit të spektrit të autizmit.
- Tiparet kryesore të crregullimit të spektrit të autizmit. Shfaqja e tij në moshën të ndryshme
- Izolimi social i personave me crregullime të spektrit të autizmit.
- Crregullimet e komunikimit tek personat me CSA.
- Karakteristikat e sjelljes tek personat me CSA.
- Vlerësimi funksional i sjelljes. Teknikat kryesore për modifikimin e sjelljes.
- Zhvillimi konjitiv dhe të nxënësve tek personat me crregullime të spektrit të autizmit.
- Programet ndërhyrëse për zhvillimin dhe edukimin e personave me crregullime të spektrit të autizmit.

Literatura :

“Autizmi në klasën tuaj” Deborah Fein, Michel A. Dunn (ISBN 978-9956-843-0-3). Libri mund të gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Juhel, Jean- Charles (2000 origjinali) përkthim: “Dobësia mendore- ta njohësh, ta kuptosh, të ndërhysh”, Botimet Dudaj, Tirane 2010, ISBN 978-99943-0-173-7 (kapitulli 7). Libri mund të gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli IV: PROBLEMET E SHIKIMIT, EDUKIMI DHE MESIMDHENIA

Tematika:

- Imazhi mendor tek fëmijët me paaftësi në të parë dhe kombinimi i shqisave tek këta fëmijë.
- Patologjitë e syrit dhe shfaqjet e tyre.
- Albinizmi dhe varfëria.
- Diagnoza e zhvillimit të fëmijët me paaftësi në të parë.
- Zhvillimi i gjuhës dhe komunikimit të fëmijët me paaftësi në të parë.
- Zhvillim konjitiv dhe sensori-motor të fëmijët me paaftësi në të parë.
- Specifikat e të nxënësve të fëmijët me paaftësi në të parë.
- Karakteristikat dhe vështirësitë në të nxënësve. Alfabeti Brajl.
- Orientimi dhe mobiliteti (lëvizja në hapësirë e personave me paaftësi në të parë).
- Trajtimi pedagogjik i personave me dëmtim në të parë. Modelet e ndryshme të mesimdhënies.

Literatura: Cikel leksionesh të përgatitura nga MSc. Gentiana Xhelilaj. Gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli V : PROBLEME TE DEGJIMIT. SHURDHERIA

Tematika:

- Ndërtimi i veshit dhe dëgjimi.
- Shurdhërimi.
- Përvetësimi i shenjave dhe përvetësimi gjuhësor në përdorimin e implantit koklear.
- Arsimi për fëmijët me probleme në dëgjim.
- Humbja kogjenitale e dëgjimit dhe terapia e të folurit.
- Faktorët që ndikojnë në zhvillimin e hershëm të shkrim-leximit të fëmijët e shurdhër.
- Gjuha e shkruar të fëmijët me probleme në dëgjim dhe shkrimi interaktiv.
- Aspekte psikologjike të fëmijëve me probleme në dëgjim.
- Aspekte edukative. Alfabeti manual i personave që nuk dëgjojnë dhe nuk shikojnë.
- Parandalimi i shurdhërisë.

Literatura: Cikel leksionesh të përgatitura nga MSc. Gentiana Xhelilaj. Gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli VI: NXËNËSIT QË PARAQESIN CRREGULLIME TË VËMENDJES DHE/OSE HIPERAKTIVITET

Tematikat:

- Cfarë është ADHD (crregullimi i vëmendjes dhe/ose hiperaktivitet); kriteret diagnostike sipas DSM-V; metodat e vlerësimit; shkaqet.
- Karakteristikat sjellore dhe proceset psikologjike të ADHD(funksionet ekzekutive);
- Trajtimi/ndërhyrjet për nxënësit me ADHD (terapia me medikamente, terapia bihejvorale, këshilla praktike për fëmijët me ADHD, terapi alternative për ADHD).

Literatura:

Nano, V. & Nano, L. (2019) *Fëmijët me nevoja të vecanta: aspektet që lidhen me karakteristikat, vlerësimin dhe trajtimin e tyre.* (kapitulli III). Libri mund të gjendet pranë Bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli VII: NXËNËSIT QË PARAQESIN VËSHTIRËSI NË TË NXËNË

Tematikat:

- Identifikimi i nxënësve me vështirësi në të nxënë (a. mospërputhja midis arritjeve dhe aftësive; b. Reagimi ndaj ndërhyrjes).
- Vështirësitë në të folurim gojor dhe të shkruarim & strategji të mundshme,
- Vështirësitë në lëvizje fine dhe grose.
- Probleme të perceptimit dëgjimor.
- Vështirësi në ndjekjen e sekuecave, në abstragim dhe organizim.
- Probleme të perceptimit viziv.
- Vështirësitë në kujtesën afatshkrutër dhe afatgjatë.
- Disleksia dhe strategjitë për të përmirësuar paaftësitë në të lexuar; të mësuarit multisensorial.

Literatura:

Nano, V. & Nano, L. (2019) *Fëmijët me nevoja të vecanta: aspektet që lidhen me karakteristikat, vlerësimin dhe trajtimin e tyre.* (kapitulli IV). Libri mund të gjendet pranë Bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli VIII : ZHVILLIMI I KOMUNIKIMIT. CRREGULLIMET E GJUHES

Tematika:

1. Terapia e të folurit në kuadrin e shërbimeve humane
2. Zhvillimi gjuhësor i fëmijës
3. Gjuha dhe perceptimi i saj
4. Vlerësimi i çrregullimeve gjuhësore tek fëmijët

Literatura: Dhamo, M. *Çrregullimet dhe terapite e të folurit*. Botimet Ideart. Libri mund të gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli IX: NXËNËSIT QË PARAQESIN PAAFTËSI FIZIKE

Tematika:

- Përkufizime; koncepti i dëmtimit cerebro-motor
- Faktorët etiologjikëqëduhe të mbahen parasysh te paraliza cerebrale spastike; faktori I prematuritetit; faktori i papërputhshmërisë së rezusit.
- Ekzaminimi i çrregullimeve neuromotore.
- Edukimi terapeutik

Literatura: Gëzdari, D. (2006) *Dëmtimet cerebro-motore*. Logoreci. ISBN:99943-869-0-5 (Kapitulli 1, 3 dhe 4). Libri mund të gjendet pranë bibliotekës së Universitetit të Vlorës dhe bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.

Kapitulli X: Hartimi dhe përdorimi i planeve edukative të individualizuara për nxënësit me aftësi ndryshe:

Tematikat:

- Parakushtet për të hartuar PEI të suksesshëm dhe efektivë
- Përfitimet nga përfshirja e prindërve në PEI ; krijimi i marrëdhënieve të forta midis anëtarëve të ekipit përgjegjës për hartimin e PEI
- Sektori II : Fushat për të cilat hartojmë PEI
- Sektori III : Përshkrimi i nivelit aktual të funksionimit në fushën përkatëse
- Sektori IV: Përcaktimi i qëllimit/drejtimit
- Sektori V : Objektivat afatshkurtër
- Sektori : VI : Shërbimet e tjera
- Sektori VII : Monitorimi dhe vlerësimi i progresit të rastit

Literatura:

Nano, V. & Nano, L. (2019) *Fëmijët me nevoja të vecanta: aspektet që lidhen me karakteristikat, vlerësimin dhe trajtimin e tyre*. (Kapitulli XI). Libri mund të gjendet pranë Bibliotekës së Fakultetit të Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës.